

KÁRPÁTI LAPOK

A turistaság, a honismeret és a természetvédelem terjesztésére
Kiadja a Magyarországi Kárpát Egyesület

Szerkesztő: Nagy Péter, peter.nagi@t-online.hu

Internet: <http://www.karpategyesulet.hu>

Postacím: 1244 Budapest, Pf.: 800.

Jubileumi emléktúra

A Magyarországi Kárpát Egyesület 1873-ban, Ó-Tátrafüreden megalakult. Ennek 2008-ban volt 135. éve. Az évforduló alkalmából egyesületünk jubileumi emléktúrát és ünnepséget szervezett, melyre Kárpátalján került sor.

Előző számunkban a gerinctúra eseményeiről Victor Mónika küldött tartalmas beszámolót. Most pedig a völgycsapat kalandos útjairól, megpróbáltatásairól teljes részletességgel Majer Zsuzsanna tájékoztat.

(7. oldal)

Egy MKE-bázisú társaság július első hetében a 90 év után ismét függetlenné vált balkáni államot, Montenegrót kereste föl. Látni a nagy nemzetközi érdeklődést az ottani üdülés, illetve a megnyíló, főként idegenforgalmi fejlesztések iránt, még a nagy rohamokkal járó áremelkedések előtt akartuk megta-
pasztalni a máris szép prospektusokban bemutatott szépségeket. Egyik fő célpontunk a 2000 fölötti hegyekben eredő, és a lakatlan hegyvidéket Európa legmélyebb kanyonjában áttörő Tara folyó volt.

(14. oldal)

Montenegro

Egy kezdő magashegymászó élményei

Rahó – völgycsapat – csillagtúrák

1. nap szombat

Bús dűledékek újmagyarul – Európa közepén – zajos fogadtatás – tszf. magasság: 450m.

A hajnali gyülekező és többlépcsős túratárs-begyűjtés után két busszal vágtunk neki a Máramarosi bérceknek. Félnapos alföldi buszozás és a konzul által meggyorsított jó órányi határátkelés (a bumázska kitöltése ebből kb. 10 percet, az útlevél-ellenőrzés újabb 10 percet jelentett) + 1 óra átállítás után örömmel láttuk, hogy hegyek közelednek felénk. Útközben elmerültünk a cirill betűk rejtelmében is. Ifjabb túratársaink az újmagyar iksz-ipszilon-cé-té névvel illették Huszt bús dűledékeit, én meg vén fejjel azonnal elolvastam. A hegymászásra felkészültem, a vár is csak 330 méter magasban dűledszik, de hogyan fogom én ezt a nemzedékek közti szakadékat átmászni?!

Néhány magyar település, majd egy csinnadrattás „palota” falu után behajtottunk a hegyek közé: a Máramarosszigeti hídnál hozzánk szegődött Bölöni Sanyi és Fénya Józsi túratársunk, majd a Tisza völgyében egy Mária Terézia idejében épített vasútvonal, és időközben Técsőtől a jelenlegi román-ukrán határ is. Csoda, hogy a szűk völgyben ennyien elértünk. Szerencsére a két héttel ezelőtti árvíz után a Tisza visszavonult a medrébe, és az utat a helyén hagyta, így könnyen boldogultunk, az elmosott útpadkákat pedig kikerültük. Itt értük el Európa közepét. A Monarchiabeli kék-fehér kőobelisz magányát egy hatalmas csillogó fémkereszttel oldották, állítólag a pontosabb mérés eredményeképpen: így néhány méter különbséggel két „Európa közepét” láthattunk, bár még csak 380 méter magasban jártunk.

Késő délután hajtottunk be Rahóra, majd igen bonyolult, kétszálódás szállásfoglalás következett (Európa és Tisza szállók), ami szegény túravezetőknek, Vámos Lacinak nem egy ősz hajszálába került, de végül minden embert és ágyat sikerült párosítani. Ezután az Európa szállóban szokásainktól eltérő, de finom vacsora következett, majd esti séta, buli, felkészülés a holnap csúcshódításra, orosz tudás felelevenítése, kinek-kinek kedve szerint.

Mivel a szomszédban hajnalig lakodalom és diszko zajongott, így csak alvásról nem esett szó.

2. nap vasárnap

Közlekedési eszközök – áfonyás – autószerelés – Iker-csúcsok – tszf. magasság 1884m.

A hajnali elszenderedés után a fényes dél is korán lett volna, de hívtak a hegyek, menni kellett. Először a gerinccsapat szabadult meg fölös holmijától, melyet híven rábízott a völgycsapat tagjaira, majd mázsás málhával buszra szálltak és elindultak gerincet hódítani.

A csillagtúrázók ezután szembesültek az őket szállító két orosz katonai teherautóval: az egyiknek legalább volt egy zárt kasznija, a másikkak – akit GAZ néven tiszteltünk – a nyitott platójára szerelt padokon kellett utazni. A kezdők lelkesedésével elhelyezkedtünk, pontosabban bezsúfolódtunk, majd egy benzinkutas kitérő után nekiszaladtunk a Rahó fölötti hegyeknek. Kb. 500 méter szintet egy majdnem függőleges hegyoldalon tettünk meg az erősen kanyargó keskeny szerpentinon.

Tisztázandó fogalmak, hogy értsük egymást:

Szerpentin: tankcsapdákkal és vízfolyásokkal tarkított, sem hosszában, sem keresztben nem vízszintes és sokszor szakadékkal határolt poros-köves földút.

Sebesség: kanyar per Miatyánk, lassan és sok zökkenővel.

Kilengés: még jó, hogy sűrűn voltunk, így legalább kitérítettük egymást, vagy összeborultunk, mint a biciklik a kocsmá előtt. Időnként az útra lógó fák és bozótok is látogatást tettek odabent, ilyenkor kollektív fejbeütés következett.

Aki le mert nézni, az megcsodálhatta Rahót és a Tisza völgyét mélyen a lábunk alatt.

Miután az egyik teherautónak fölforrta a hűtővíze, no meg azért, hogy szokjuk a magasságot, kb. 1000 méteren egy düledező esztena, és néhány tehén társaságában kicsaptak bennünket áfonyát legelni. Egy igen vendégszerető hegyoldalon kissé ferde lábakon, de végre stabilan állva csodálhattuk a különböző hegyvonulatokat és mély völgyeket, és jó órányit áfonyáztunk. Miután a szánk és a kezünk a hegyekhez hasonlóan kékellett az áfonyától, és már elég jól beleillettünk a környezetbe, újból platóra pattantunk és folytattuk az imádkozós emelkedést. Gondoltuk, a következő állomás már az Iker-havasok alatt lesz, de az egyik kocsi nem így gondolta. Egy komolyabb bozótharc után, amely végigsöpört a nyitott platón utazók között – fodrászat jéti módra – a GAZ úgy döntött, hogy itt most pihen egy kicsit. Amíg a sofőrök és egyéb segédek nekiláttak a szét-, majd remélhetőleg összeszerelésnek, a csapat átmászott egy szelíd füves dombocskának látszó kb. 1500 méter magas domborulat. Nekem eme kis kaland csúcshódításnak minősült, eddigi 1111 méteres, saját lábon megtett magassági rekordomat kb. 400 méterrel toldottam meg. Mire a „domb” túloldalára értünk, addig az autónk is kipihente magát és utánunk kacsázott az úton. Ezután már elvergődünk az Iker-havasok alá. A két csúcstisztán, hívogatóan tekintett le ránk, és sikerült annyira megközelítenünk, hogy már csak néhány kilométert és 300 méter szintet kellett fölfelé másznunk. Ez számomra megnyugtató tény volt, mert tartottam az

ilyen nagy magasságotól. De ennyit 1000 méterrel lejjebb már könnyen megmásztam, tudtam, hogy itt is boldogulok. Az elején kissé nehezen indultunk – az utazás szó szerint rázó élmény volt – de aztán belelendültünk, és elvarázsolt a táj szépsége is. A két csúcstisztán közötti kis hágóról lélegzetelállítóan szép rajzolatú, meredeken leszakadó völgyre láthattunk rá. Innen már csak egy rövid kapaszkodó következett, és csúcson voltunk. Második csúcshódításom: 1884 m. A célfotón egy céklavörös fejű mosolygó alak látható – na ez én vagyok,

de fölértem! Mellékhatás: kiléptünk a szélárnyékból. Körbenéztünk a tájon, a szél pedig körbenézett közöttünk, és hamar lehűtötte a hegmászástól felforrósodott kedélyeinket. Melegítési módok: pulóver, széldzseki, szendvicske, itóka. A csúcstisztánok csúcsumsonna és csúcscoccintás után elindultunk visszafelé. A csapat egy része mindjárt nekiszaladt a kisebb Iker-csúcshódításra is. (Én a harmadik csúcshódítást már nem vállaltam.) Miután őket is visszafújta a szél az autókhoz, ki tudja, melyik csomag mélyéről rengeteg finom sütemény került elő teljesen ép állapotban! Így édes szájjal zártuk a mai hegmászó akciónkat.

Bátorságot gyűjtve újra visszaszálltunk az autókba, és a bejárt úton hazaindultunk. Fölfelé még nem tudtuk, mi vár ránk, lefelé ezt már nem mondhattuk el magunkról, így imádságos-rémüldözős ereszkedés következett. Engem a kb. 1400 méternyi szintkülönbség is megáldott egy alapos fejfájással és némi gyomorkavargással, szerencsére csak a visszaúton. De az autók érezhették az otthon szagát (én csak a benzinét éreztem), mert folyamatosan haladtunk hazafelé, és kitartottak a szállóig. Vacsorára meg is érkeztünk.

E sorok írója úgy döntött, hogy kialvatlanul (tegnap éjjel kissé zajos volt a fogadtatás!) nem lehet ekkora szintkülönbségeket fejfájás nélkül megúszni, ezért vacsora után aludni tért.

Hál' Istennek, a diszkósok is fáradtak lehettek a tegnapi esti dombérozás után, így csend volt.

3. nap hétfő

Tiszavölgyi életképek – fölfelé az árral szemben – a Tisza-forrás – tánclejtés – tehenek s egyebek - tszf. magasság (Fehér-Tisza forrása): 1460m.

Kialudtuk magunkat! Reggelire rengeteg lapcsánkát kaptunk, majd rövid készülődés után a Fehér-Tisza forrását céloztuk meg. Sajnos néhány túratársunkat hasmenés gyötörte, így nagy keletje lett a széntablettának, és volt, aki nem is tudott velünk jönni. Az induláshoz már a terepjárós utazásra vonatkozó illúziók nélkül gyülekeztünk. Azért egy kellemes meglepetés ért bennünket: a nyitott GAZ-t egy ponyvás változattal cserélték föl, amely remélhetőleg jobban bírja az utat, mint a tegnapi. A benzinkút után híven követtük a Fehér-Tiszát a forrás felé.

Szakadéktól nem kellett félnünk, legföljebb a folyóba eshattunk volna a keskeny, árvíz-vadítottától, de az utasdobáló huplik száma vetekedett a tegnappal. Nekem nagyon hiányzott Kiss Józsi kisportolt válla, mert a tegnapi úton jól kitámasztott, ma pedig „repkedhettem kedvemre”, mert ő otthon kúrálta magát.

Rémüldözés helyett szemügyre vettük az útba eső falvakat. Az itteni népek láthatóan önállósra rendezkedtek be, legalábbis nagyon magukra vannak utalva. Többnyire legelő állatokat tartanak, és az erdőből élnek, nagyon szegényen. A házak nagy része még hagyományosan fából épült, és sok ház falán a borítás is faszindely volt, nem csak a tető. A helybeliek nagyon tisztelik az ivóvizet, és a kutak fölé kis rönkházikót építenek, hogy megóvják minden szennyeződéstől.

A falvakat elhagyva néhány tanya következett, aztán csak az út és a sodrás, hegyi patak méretű Fehér-Tisza maradt a két fenyyessel borított meredek hegyoldal között. Rövid pihenőre kiszálltunk a kocsiból, szamócaztunk egy keveset, majd idegenvezetőnk, Péter egy régi faúszató gáthoz vezetett bennünket. A rönkökből ácsolt építmény régen a hirtelen árvizeket is megakasztotta, a mederpadozaton pedig az úsztatandó fatörzseket fektették fel folyásirányba. Sajnos a szovjeturalom kezdete óta a gátat senki nem tartja karban, és vagy 70 éve nem használták ki árvízvédelmi tulajdonságait sem, pedig legutóbb vagy két hete nagy szükség lett volna rá. Azért, hogy még mindig látható, ügyes kezű elődeinket illeti a dicséret: Az erős sodrás ellenére állt a gát, sőt a bátor fotózókat sem sodorta el az ár.

Folytattuk rázós utunkat a keskeny völgyben, végül a két terepjáró egy magányos esztenánál parkolt le. A fából ácsolt istálló mellett egy sufni méretű házikóból kíváncsi gyerekszemek tekintettek ránk. Körben csak sár, folyó, hegyek. Villany nincs. Fogalmunk sem volt, hogyan élhet itt – még ha csak nyáron is – egy háromgyermekes család. Ideális turistahely, de itt élni?! De ok jól elvultak a teheneikkel, és a sok turista volt a nekik a látványosság.

Elindultunk a patak mentén, majd átgázoltunk rajta. Akinek száraz lábon sikerült a művelet, az sem úszta meg szárazon, ugyanis eddig tartott a meneteles séta, innen a Tisza medrében és legalább 30 fokos emelkedőn kellett fölküzdenünk magunkat. Jó kilométernyi vízen járás után megsajnálta bennünket a hegyoldal, és ösvényt nyitott a társaságnak a fenyyesben. Cserébe még meredekebb lett az emelkedés. Mikor már majdnem kiköptem a tüdőmet, és némi oxigénkereső pihenőt tartottam, Andrea odakiáltott nekem, hogy olyan fitt tempóval megyek fölfelé, hogy akár a gerinctúrán is indulhattam volna. Jól körülnéztem, hogy biztosan nekem szól-e, de szorintem már nem látott jól a meredek emelkedőn. A csapat java már jóval előttünk csúrdöngölt, én meg örültem, ha a lábamat bírtam emelni, nemhogy 20 kilós nagy zsákok. Míg ezt mind megfontoltam, némi levegőhöz is jutottam, így fölküzdöttem magam a hegyi rétre, ahol a túratársak java már pihenőjét töltötte. Mikor körülnéztem a réten tenyésző vadvirágok között, úgy láttam, hogy az 1400 méter körüli magasság ellenére hasonló növények nőnek, mint a honi tájainkon 6-700 méterrel lejjebb. Gondoltam, itt sem halnék éhen, így nekiláttam vadsóskát legelni, közben gyönyörködtem az Asztag és a Pop Ivan hegyvonulatában. Ezalatt legifjabb túratársunk, Levente is megérkezett a rétre. Miután elmondtam neki, hogy az ifjúsági túrázók közül eddig mi ketten jutottunk a legmagasabbra, mindjárt erőre kapott, így folytattuk utunkat a forrás felé. A közeli erős folyózúgásból arra következtettem, hogy még jó magasra kell másznunk, de már csak egy majdnem vízszintes rövid út volt hátra. Némi vita alakult ki abból, hogy a

leghosszabb vagy a legbővízűbb forrás az igazi, de a tudomány és a csapat is a bővízű mellett döntött, főleg, hogy már itt álltunk mellette. Árvízvédelmi intézkedésként Tisza-apasztó vízivás következett, amit Lápi fotózott. Mikor én kerültem sorra, közölte, hogy bemozdult a kép, igyak még. Aztán valaki belemászott a felvételbe, igyak még. Aztán nem tudom, miért, de igyak még. No, ezt legalább sikerült megörökíteni, mert már egy egész csapat béka kuruttyolt a hasamban! És „ki a Tisza vizét issza...” hát azóta is vágyom vissza!

Szomjoltás és rövid pihenő után elindultunk lefelé. Térdeimet rendesen féltettem a meredek lejtőtől, így bátorításul dúdolni kezdtem magamban:

„Lefelé folyik a Tisza, nem folyik az többet vissza, rajtam van a babám csókja... (...énekeltem összevissza...) – mivel az utolsó sor szövege nem jutott eszembe. És ekkor csoda történt! A fenyvesben kb. 40 fokon lejtő sáros úton minden gyökér, göröngy, szikla, és mohapárna teljesen a lépéseim és a dal ütemére igazodott a lábam alá,

míg a folyó zúgása ritmuskíséretet adott. Letáncoltam a hegyről anélkül, hogy egyszer is megcsúsztam vagy megtorpantam volna. A többiek vagy előttem, vagy mögöttem, senki és semmi nem zavarta meg az összhangot. Még soha nem éreztem magam ennyire egynek egy hegygel!

A tánc a folyómederben gázolással ért véget, innentől figyelni kellett a terepre és egymásra is. Mikor visszatértünk az esztenához vezető földútra, néhány tehén is éppen arra tartott, így az útra kilépésnél vigyázni kellett, nehogy gázolás történjen. És gyorsan megszámloltuk a tőgyeit is, szerencsére négy volt, így nem bika elöl kellett ugranunk. Vámos Laci túravezetőnk fölcsapott tehénpásztornak: kockás ingben, cowboykalapban és túrabotjával hajtott haza egy szegény pártát, így a túratársak inkább úgy döntöttek, hogy maguktól is mennek. Eredmény: a túracapat a terepjárókhoz, a tehén pedig az istállóhoz ért.

Bár ma csak 1460 méteres magasságig jutottunk, úgy látszik, még szoknom kell a szintkülönbséget, vagy a zötykölődést a terepjárón, mert a hazafelé úton újra megfájdult a fejem. Így inkább beáldoztam az estéli mulatozást, hogy holnap kipihenten hódítsak új csúcsokat.

4. nap kedd

Útakadályok: elbordott híd, alámosott út, ukrán elnök – rázós élmények rönkbordozó Kama-zokon – jelöletlen katonasírok – törpefenyves szárazon és bőrig ázva – Útban a Turkul (Böle-nyes) és a tengerszem felé, kb. 1800m tszf. magasságnál felbőfogás

A mai napon túravezetőnk, Laci a reggelinél azzal a közléssel fogadott, hogy csak délben indulunk útnak, mert a Turkulhoz vezető úton éppen most szerelik az egyik árvíz által elhordott hidat. A Fekete-Tisza forrásához pedig egyáltalán nem megyünk, mert ott az utat is elmosta a víz. Így délig fölfedeztük Rahó városát, közben hrivnyát költöttünk (nem kelt ki, csak fogott). Kis csapatokban indultunk portyázni, mi először egy asszonyvallató hídon átkeltünk a Tisza túljárára – ez egy gyalogos, igen ingatag függőhíd jelent – aztán betévedtünk a piacra. Aztán a hús- és halpiacra. Igazi időutazás volt: Magyarországon talán az ötvenes – hatvanas években nézett ki így egy piac. De áru és ennivaló volt. Higiénia már kevésbé, de annyira nem volt szörnyű, hogy éhség esetén elriasztott volna a vásárlástól. Időközben arra is rájöttem, hogy az ukrán

nyelv jobban hasonlít a szlovákra, mint az oroszra, így a Mátrában rám ragadt néhány zárvány-szlovák szóval próbálkoztam. Hát nem volt az a fergeteges siker, de jobban megértették, mintha oroszul beszéltem volna.

Délben a buszunkra szálltunk föl, de túravezetőnk megvigasztalt, hogy a Turkul alá ismét teherautók fognak fölvenni, ne aggódjunk – vagy ne reménykedjünk, hogy megússzuk! Nekilódtunk a Fehér-Tisza völgyének, és a falvak ünnepi hangulatban fogadtak bennünket. Csodálkoztunk is, hogy ekkora ováció van körülöttünk, biztosan ritkán látnak ilyen modern buszt, de büszkeségünket lelohasztotta a biztonsági szolgálat, amely leintett bennünket, és közölte, hogy maga az ukrán elnök tesz látogatást az árvíz-sújtotta területeken, el kell hagynunk a helyszínt. A keskeny völgyben nem tudtunk ekkora busszal megfordulni, így tovább kellett hajtanunk. Ez még nem lett volna gond, de az utánunk jövő teherautókat már be sem engedték a területre, így az elnököt két oldalról tisztelhattuk meg, és a következő falutól mehettünk jó sok kilométert, és több mint 1000 méter szintkülönbséget fölfelé gyalog. Az utóbbi adattól kissé bepánikoltam, de úgy döntöttem, ráérek akkor ijedezni, ha már nem bírom a mászást. Mielőtt nekiindultunk, betévedtünk a falu kultúrházába – ismét időutaztunk vagy 50 évet visszafelé – aztán a főutcán ritkás aszfaltot tapostunk, kikerültünk egy jókora út-alámosást, átkeltünk egy láthatólag hamarjában ácsolt rönkhídon, és eljutottunk a Biorezervátum kapujáig. Bár utunk mentén „csak” egy patak csörgedezett mellettünk, a sodrása a Tiszáéval vetekedett.

Eddig tartott a séta, innentől egy rendezesen emelkedő erdőgazdasági úton másztunk fölfelé. Éreztem, hogy ezt a meredekséget elviselem, csak így nagyon hosszú lesz a csúcsig a sok kanyar

miatt. Kb. 900 méter magasságig már fölmásztunk, a bátrabbak a kanyarokat átvágó meredek turistaösvényen lódtak neki, mikor idegenvezetőnk, Péter közölte, hogy átengedték a teherautókat, hamarosan itt lesznek. Na ebben nem voltunk teljesen biztosak az ide vezető út és hidak minőségét látva, de én inkább az autóra szavaztam, gondolván, hogy ebben a tempóban öreg estig sem érek fel a Turkulra. Mire megúszonnáztunk, valóban megjött két rönkszállító nyitott platós Kamaz. Föl-, majd gyorsan egymásba kapaszkod-

tunk, amint meglódtak az autók. A helyzet csak fokozódott, mikor útközben összedetük a többi túratársunkat, de így több lett a kapaszkodási felület is. Attól függően, hogy az úton éppen melyik keréknyomot mosta mélyebbre a víz, hol jobbra, hol balra lendültünk, kb. 20-30 fokos dőlésszögben és gyors váltásban. Mivel sűrű fenyvesben haladtunk, időnként fatörzsek ütődtek a plató széléhez (kapaszkodó kezeket behúzni!), vagy az alacsonyabban fekvő ágak fésültek össze bennünket. A kanyarok is szűknek bizonyultak, így csak többszöri tolatással és ráfordulással lehetett bevenni őket. Ilyenkor a kocsik végét fák vagy sziklák veszélyeztették, de ez volt a jobbik eset, mert ha egyik sem volt ott, akkor szakadék fölött hintáztak a hátul ülők. Egy sáros lejtőn az egyik Kamaz folyton visszacsúszott, így végül le kellett szállnunk róla, amíg fölküzdötte magát. A körülmények kényszerében hamar előállt az a helyzet, hogy bárki bárkinek bármilyen testrészébe kapaszkodhat – a magunk testrészeiről sem tudtuk, hogy éppen merre tartózkodnak a kanyarban –

végül két Laokoon-csoportra emlékeztető, igen összekovácsolódott társaság érkezett meg a Turkul alatti esztenához.

Esőre hajló időben szálltunk le a teherautókról, egy csodás hegyi rétre értünk, ahol tehenek és lovak legelésztek, fölöttünk ködbe burkolódzott a Turkul, de a Pop Ivan csillagvizsgálóját és a környező gerinceket tisztán láttuk a messzeségben. Ennél békésbb helyet ritkán lát az ember. Ekkor Péter elmondta, hogy az első világháborúban itt magyar kiskatonák állomásoztak (a gerincvonal volt a magyar határ), a köemelvény a rét közepén az országzászló talapzata, és a domboldalon jelöletlen katonasírok vannak. Szigetvári túratársaink nemzetiszínű szalaggal emlékeztek meg az országzászló talapzatánál.

En pedig elgondolkodtam azon, hogy miért nem marad minden hódító a helyén, miért kell egymást elűznünk az otthonainkból. Ezen a békés tájon minden háború olyan értelmetlennek látszik. A kiskatonák a hazájukat – hazánkat, hazámat – védték az életük árán is, amiért nem lehetünk elég hálásak. De mindnyájan szívesebben éltek volna békességben a saját otthonaikban. Sőt a támadó kiskatonákról is ugyanezt gondolom.

A fellegek oszladozni kezdtek a Turkul körül, így elindultunk a mai napi csúshódításra. Péter először egy tengerszemhez indított bennünket, ami kb. 1800 méter magasan fekszik a csúcson alatt. El is indultunk a hegyoldalra, rövid mászás után egy bivakzáláshoz és egy kis tóhoz értünk. Itt néhány legelésző tehén társaságában megálltunk nézelődni, de kiderült, hogy ez nem a tengerszem, így indultunk tovább. Törpefenyvesben törtettünk előre, ami számomra nagy élmény volt, mivel még sosem láttam törpefenyőt. Szerencsére elég széles utat vágtak bele, mert igen bokatoró tulajdonságai vannak, sem jól haladni nem lehet benne, sem kilátni belőle, annyira azért nem törpe. Ha éppen nem a törzsek(?) vagy ágak(?) között botladoztunk, akkor az út sarát kerülgettük, amikor az elől haladó idegvezetőnk beleverte a fejét a felhőbe, ami egy pillanat alatt ránk ködelt, és szakadni kezdett belőle az eső. Mire fölvettem az esőkabátot, már bőrig is áztam. Mivel a látótávolság kb. nullára csökkent, és attól is tartani lehetett, hogy az újabb esőtől úgy megárad a hegyi patak, hogy nem tudunk átkelni rajta, ezért azonnal visszafordultunk. Így ködös esőben újra megszemlélhettem a törpefenyvest. Nem döntöttem meg a vasárnapi 1884 méteres magassági rekordomat, de ez most valahogy hidegen hagyott – így bírógépezet szó szerint. De amikor kiértünk a felhő alól, és megláttuk az eső után felszálló párafelhőket a hegyek között, a látvány mindenért kárpótol. Visszatérve a rétre egy egész ménes fogadott, némi lósimogatás után alig bírtunk kikeveredni közülük. Pataki Jani karja még egy kékülő lófogsor-lenyomattal is gazdagodott.

Újra felkapaszkodtunk a teherautóinkra, és Istennek ajánlottuk lelkünket. Jóval veszélyesebbnek tűnt a lezúdulás a rendesen átázott hegyoldalra, mint a följövet szárazon. Útközben az egyik ülőpad is megadta magát, és nagy reccsenéssel leszakadt a rajta repkedők (ülésről szó sem lehetett!) alatt. Innentől a plató alján repkedtek. Egy, csak egy legény volt talpon a vidéken, ez pedig Fénya Józsi volt a kamerájával a plató végén. Tőle aztán jöhetett fenyőfa, vízfolyás, bukkanó, zökkenő, halált megvető bátorsággal állt a végeken, és filmezett. Időnként Péter kiabált neki hátra, hogy húzza le a fejét, vagy fogja erősen a kamerát, ha már ő sem bírta a látványt. (Az elkészült film a klubban megtekinthető!) A patak sodrása valóban erősebb lett, olyannyira, hogy az egyik átgázoló teherautót is elsodorta egy kicsit. De Kamazunkat nem olyan vasból öntötték, hogy csak úgy elússzon. Így már csak az alámosott aszfaltúton kellett átgördülnünk leszakadás nélkül. Azzal vigasztalódtunk, hogy voltunk mi már szakadék szélén is, a patak pedig csak egy-két méterrel folyik alattunk, nem is esünk nagyot. De a Szentlélek megtartotta az aszfaltot, így percek alatt megérkeztünk a buszunkhoz. Innen már sima utunk volt hazafelé. A fejem is kezdte megszokni a magasságot, vagy a sok élmény közepette nem volt időm észrevenni, hogy fáj, mert alig éreztem.

Mire a szállóhoz értünk, három „gerinces” túratársunk is csatlakozott hozzánk szív- és lábproblémák miatt: Vámos Péter, Doma Gyuri és Petra. Megérkezett két motor is, hátán Ablonczy Eszterrel és Domokos Attilával, így völgycsapatunk 5 fővel bővült.

5. nap szerda

Munkács: vár és Popovics Béla – Verecke-hágó (tszf. magasság 841 m): főlépült emlékművek és romos épületek – őseink nyomában a Verecke szoroson át

Terepjáróinkat és fenekünket is pihenésnek adtuk át, és országúton busszal indultunk el Munkács felé. Míg végig „száguldottunk” a Tisza völgyén és az alföldi részeken, a kárpátaljai várakról vetítettek filmet, de én inkább a tájban gyönyörködtem, és csak hallgattam az adást.

Huszt bús düledékeit szívesen megnéztem volna a maga valójában is, de ismét csak elmentünk a hegy mellett. Mivel a vár árvízvédelmi területen magasodik, óriási félkörben kell megkerülni az egész településsel és két folyóval együtt, ami ki tudja, mit árasztott el két hete.

Még sosem jártam Munkácsra, így kíváncsian vártam hogy a híres várba beléphetsek, és járhatok Zrínyi Ilona és a Rákócziak lába nyomán (Passuth László: Sasnak körme között c. regénye meghíletett). De ehhez előbb be kellett jutnunk a városba. A várat már messziről láttuk, de az utakon semmilyen oda irányító jelzés nem volt, így addig kóvályogtunk oda-vissza a külvárosi betonépítmények és ipartelepek között, míg az egyik úton csak sikerült bevergődnünk az óvárosba. A vár alatti buszparkolóból a 70 méteres várdombra kellett fölmásznunk a kapuhoz vezető egyetlen járható védett úton. A domboldal olyan meredek, hogy ott ugyan ellenség föl nem jött. Néhány percnyi sétával följutottunk a várkapu előtti parkolóhoz (186 méter magasan jártunk), és ott ragadtunk. Nem igazán értettem, hogy miért: várt a vár, a nap hőgutát tűzött a fejünkre, a Latorca vize messze járt ahhoz, hogy hűsítsen, és mi csak állodogáltunk a forró aszfalton az autók között.

Ekkor előlépett egy ember, és elkezdett beszélni. Az első mondat után pedig elkezdtünk odafigyelni rá, mert az egész Kárpátalja földrajzi, történelmi és néprajzi tudása, hazájának szeretete és lelkének ereje áradt a szavaiból. Így ismerkedtünk meg Popovics Béla munkácsi tanárral, aki egyben a cserkészszövetség irányítója is. De lelkével az egész kárpátaljai magyarságot egymaga képes megtartani. Elindultunk az alsó vár árkába, majd az alsó, középső és felső várba. Láttuk a szebbnél szebb építményeket, a mindent kibíró falakat, de ez csak a háttér volt, mert Popovics Béla beszélt. Nem csak a vár történetéről, hanem mindenről, ami a várral és a magyarsággal kapcsolatos e kis szelfúttá területen. Mi pedig hallgattuk figyelmesen és követtük minden lépését. (Fénya Józsi a filmjén sok részletet tudott rögzíteni, érdemes meghallgatni!) A felső várban Zrínyi Ilona és Thököly Imre esküvőjének kápolnája, Zrínyi Ilona és a kis Rákóczi Ferenc szobra mellett az újjáépült millenniumi turulszobrot is megcsodálhattuk. (1896-ban egyike volt a hét turulszobornak, 1920-ban a cseh hatalomátvétel után röviddel porig rombolták, még a talapzatot is elbontották.) Több, mint 80 év túlélésének és küzdelmének jutalma ez a szobor. Reméljük, ma már nyilvánvaló, hogy egy nemzeti jelkép nem feltétlenül egy másik nemzet elnyomását jelenti. Ha ezt a mai Ukrajnában sikerült elérni, ahol államalakulatok és határok jöttek-mentek, talán egyszer Budapesten is sikerül.

A nekem legszívbeemerkölőbb eset nem is 20. századi. A magyar Golgotának mély a gyökere. A Rákóczi-szabadságharc után a Habsburgok porig akarták alázni Munkácsot, a magyar szabadság jelképét. De a várat nem merték lebontani, ezért börtönné alakították, hogy a rabság jelképe legyen. A Martinovics-per után falai között raboskodott Kazinczy Ferenc is, aki itt kapott indítást a magyar nyelv újjáélesztéséhez. Szabadulása után Bányácskára (Széphalom) költözött, és csak annyit kért barátaitól, hogy magyarul írjanak, és küldjék el neki irodalmi műveiket. Ő maga is magyarul írt mindenkinek. Az ország jeles emberei közötti levelezés pedig a nyelvújítás alapja lett. Egy megtört jelkép és egy megalázott lélek ereje.

Elbúcsúztunk Popovics Bélától, meguzonnáztunk a vár alatti magyar büfében, és Verecke felé vettük az irányt. A hágó tetején a buszparkolóban elég lehangoló volt a látvány: egy darabban-maradt épülő szálloda árválkodik ott, amelynek szobáiba az erdő és a bozotos költözött be. Düledezik egy buszváró is magyar „Bereg Volán” felirattal, amit biztosan honfitársaink követtek el. Ezen felül két szobor áll itt: egy monarchiabeli pásztor vagy katona kémleli az eget, és egy ukrán gárdistáknak emléket állító hatalmas hősi emlékmű, ami a romszállóval szemben uralja a

teret. Csak az újjáépült Honfoglalás-emlékművet nem láttam sehhol. De társaim gyalog elindultak a következő dombtetőre, ahol 841 méteren magasodott az emlékmű, és sokkal jobb helye volt itt, mivel csak az anyatermészet vette körül. A fekete márvány oltárkövet beboltozta a hét törzset jelképező hét andezit tömb, belső rajzolata fenyőt, felülnézete a szárnyát kiterjesztő turult jelképezi. Eddig csak a torzóját láttam különböző képeken, és tudom, hogy politikai harc dúlt a fölépítése körül, így örülök, hogy a befejezett emlékmű alatt állhattam. Koszorúztunk, és sok-sok fotót készítettünk. Csoportkép is készült, miután sikeresen kiválogattuk magunkat egy másik – szintén magyar – csapat tagjai közül.

Popovics Béla szavait követve – a hágón sok helyen átmászhatott a honfoglaló magyarság, de Munkács felé csak a szoroson kelhettek át – a Vereckei szoroshoz is kitérőt tettünk. Majdnem függőleges hegyekkel határolt keskeny szorosba hajtottunk, ahol a folyó mellett éppen elfért a kétsávos aszfaltút. A korabeli viszonyokat elképzelve jó, ha itt egy szekércsapás volt, de valószínűbb, hogy a vízben kellett gázolni, biztosan eltartott egy darabig, míg őseink teljes nemzeti létszámban átkeltek rajta. Nekünk, kései elkényelmesedett utódoknak, aszfaltúton kb. 10 percbe tellett. De ebben a 10 percben biztosan őseink lábnyomán jártunk.

Elindultunk hazafelé, a hosszú úton megtekinttük a Magyar vándor c. filmet, ismét megkerültük Huszt várát, és beleszánguldtunk az estébe. Mivel a vereckei kitérőt nem terveztük, így csak este 10-kor vacsoráztunk, de ezt nem bántuk. A mai napon történelmi és néplélektani csúcscokat hódítottunk, amelyek hatalmasabbak voltak minden hegynél.

6. nap csütörtök

Pietrosz és Hóvár (Hoverla) – csúcstalálkozó – először 2000 méter fölött! – félreértett szükségletek – tszf. magasság: 2061 m

Ma újra a terepjáróink koptatták a fenekünket és az idegeinket, így már a megszokott (rep)ülésrendben helyezkedtünk el, és nekilódultunk az északkeleti Kárpát-kanyar, sőt egész Ukrajna két legmagasabb csúcsának. Többen – köztük én is – először készültünk 2000 méter

fölé mászni, valamint Vámos Laci azt is elárulta, hogy a gerinccsapattal is találkozni fogunk a csúcson (részükre túlélőcsomag is készült), így izgatottan vártuk a fejleményeket.

A fejlemények a következő sorrendben jöttek: a Tisza-völgyben először csak az útpadka hiányzott és útalamosásokat kerülgettünk, aztán egy mellékág völgyében már az út is kezdett eltűnődni a tócsák, sár és vízfolyások alatt. Néhány hegyoldalt egy szélvihar vagy a felelőtlen erdőirtók tarra borotváltak, így elég félelmetesen meredeztek a kb. 60 fokos lejtők a csonkokkal, nem csoda, ha semmi víz nem állt meg rajtuk. Szerencsére száraz, napos időnk volt. Miután mindkét terepjáró sikeresen átkelt egy láthatólag frissen ácsolt ingatag fahídon, jött az erdős hegyoldal a meredeken emelkedő földutakkal, szakadék felé lejtő hajtűkanyar a kellős közepén átfolyó útelhordó patakkal, és éles kanyarokkal, ahol az autók többször a semmi fölé tolattak vissza, hogy be tudják venni. A hegyi rétekre érve

lankásabb lett a terep, szinte fellelegeztünk. Még néhány esztina következett, aztán egy bivakház és egy hegyi tó társaságában ért véget a kocsikázás.

Lekászálódás után még igen messze látszott a Hoverla, de Laci azt mondta, hogy ma még fölérünk a csúcsára, csak előbb elmegyünk az előtte lévő Pietrosz aljában, és néhány távoli bivakházikóra mutatva közölte, hogy onnan kezdjük meg a mászást. Azt is mondta, hogy kb. 1500 méter magasan vagyunk, így a bő 500 méternyi szintkülönbség már nem tűnt nehéznek.

Nekilódultunk az útnak, és gyorsan is haladtunk, mivel azon a kocsiuton jártunk, amin a tejet és sajtot szállították le a falvakba, sőt magyar időkben még a fővárosba is. Végig csodálatos kilátásunk volt a hegyekre, köröttünk állatok legeltek (időnként kolomszóc hallatszott), szép virágok nyíltak az út mentén, és egy sziklás átereszen hegyi patak zubogott át az úton. Hamarosan megérkeztünk a bivakhelyre. Mikor Laci közölte, hogy eddig 7 km-t jöttünk és még 5 van hátra a csúcsig, nem akartam hinni a fülemnek, mert legfeljebb 4-nek becsültem a megtett utat. Egy kis kápolnáig még szintben haladtunk tovább, innen viszont kezdődött a mászás. Felfestett jelzés, és 100 méterenként szintjelzés is volt (eddig ilyen sehol nem láttam), így 1800 méterig pontosan követni tudtam, hogy milyen magasságokat hódítottam meg. Az 1900 és 2000 méteres tábla úgy látszik, kidőlt, de én nem! Az utolsó nyeregben már néhány „gerinccsel” találkoztam, gondoltam, ha ők nagy zsákkal bírják, akkor nekem egy szavam sem lehet (nem is nagyon volt, alig kaptam levegőt). Karcsvál párban indultunk a csúcs felé, de az utolsó szakaszt valami óriás úgy teledobálta sziklákkal, hogy lépcsőzni kellett rajtuk, és a „fokok” kissé zilálra és nagyra sikerültek az én méreteimhez képest. Így az emelkedő felénél már jócskán elmaradtam Karcsváltól. Próbáltam cikázással menetelesebb utat keresni, de ezzel csak az időmet vesztegettem, így végül Marikához csatlakoztam, aki még mindig hasmenéssel küzdve és elég kimerülten szintén először mászott 2000 méter fölé. De egyszer csak vízszintes lett a terep, elfogytak a sziklák és megszaporodtak az emberek, és Zoli (alias EmZé) hangját hallottam: „Majré Zsuzsi!” – na, szép fogadtatás, mondhatom!

Miközben örömmel köszöntöttem az éppen ott álló gerinces túratársakat, gondoltam, valaki csak gratulál, hogy saját lábom először ilyen magasra fölvergődtem – korábban nem nagyon hittem benne, hogy ez elkövetkezik az életemben, emiatt volt a „majré” – de ilyesmben (a többi első mászóval együtt) nem részesültem, csak meleg fogadtatásban. Még a csúcselhódítás lázában voltam, mikor Zoli első kérdése így hangzott: „Mit hoztál?” Ez olyan váratlanul ért, hogy hirtelen csak azt mondtam: „semmit.” Ez meg Zolit lombozta le.

No, egyelőre ennyiben maradtunk, én elmentem csúcsfotózásra Poszeidon háromágú villájához, Zoli meg elvonult a völgycsapat által megnyitott „hegyi büfébe” sörözni. Időközben Tamással futottam össze, és mindjárt rájöttem, hogy miért nem letem rá korábban: teljesen le volt barnulva,

borostásan, számomra ismeretlen túraöltözetben, sötét vászon sapkában és sárga napszemüvegben jött velem szembe, így alig ismertem meg. Vállamra tette a kezét, és közölte, hogy minden rendben van. Ismét elgondolkodtam egy darabig, hogy miért is mondta: éppen egy cseppet sem aggódtam semmiért, és nagyon jól éreztem magam a bőrömben, csak kicsit váratlanul értek a helyzetek. Hiába, még ilyen magas csúcson sem voltam, nemhogy csúcstalálkozó!

Mire a teljes társaság csúcscsúfója következett, végre valamennyire eligazodtam a szokásrendben, jutalmul tarthattam a Magyarországi Kárpát Egyesület zászlájának egyik sarkát. Mivel az ominózus darabot én hoztam fel, így könnyen kezemben maradt a sarka, de úgy látszik, megérdemelten tarthattam, mert senki nem tiltakozott. Mellettem Tamás és Karcsi a nemzetiszínű lobogót tartották. Egyszerre vagy 70 túratárs vett körül, és nagyon jó érzés volt közéjük (Közétek) tartozni!

A csúcscsúfó után egy ukrán fiatalember példáját követve Bölöni Sanyi fölmászott a zászlópóznára, és a felvitt ukrán zászló mellé ideiglenesen feltűzte a magyart is. Természetesen a gerinccsapat magával vitte a zászlónkat a további csúcscsúfókhoz.

Ezután próbáltam valamit javítani Zoli csalódottságán: először is nem üres kézzel jöttem, csak én kólát és sárgadinnye szeleteket hoztam föl, amire viszont Zoli nem volt vevő, így másokat boldogítottam vele. Másodszor bármit, amit a hátizsákomból szükségesnek tartott, szívesen följárlottam: a fentieknek kívül szendvics, porleves, teafilter, gyógyszer, papírzsébkendő, és vécépapír is lapult benne. Sajnos cigaretta nem. Mivel nem dohányzom, nem is gondoltam rá, és ez most elég nagy hibának bizonyult. Legközelebb alaposabban át kell gondolnom, hogy egy gerinctúrázónak mire lehet szüksége 5 napnyi nomád élet után. Még a csúcson azt is megbeszéltük, hogy a Zoli által cipelt víztisztító berendezést átveszem tőle és lehozom, mert fölöslegesen vitték föl, nem volt szükség rá. De már mindkét csapat elindult lefelé, ezért a csomagok cseréjére végül nem került sor, gondoltam, a bivakszállásnál majd mindent nyugodtan elrendezünk.

A bivakszállásig tartó közös út nagyobb részét Ágival és Tamással tettem meg, és utólag már azt is bánom, hogy nem kértem el egyikük nagy hátizsákját. Így legalább egy kicsit könnyíthettem volna a terhein, és én is kipróbáltam volna magamat, hogy milyen érzés egy 20 kilós zsákkal közlekedni 1500 méter magasan. De ez is csak későn jutott eszembe!

Mikor leértünk a bivakházakhoz, Zolinak hírért sem láttam, biztosan nehéz volt a törpe vízműtelep, vagy még egyéni Magyar-ukrán csúcstalálkozót tartott odafönt. A völgycsapat meg már elindult vissza az autókhoz. Még ekkor is halogattam az indulást, végül átadtam Gyurinak megbeszélt dolgokat és mindent, amit elkértek. Majd szép lassan egyenként elbúcsúzkodtam a gerinces túratársaktól, és Zoli még mindig nem érkezett meg. A völgycsapat jól előrehaladt, és már Sörnorbi a mütött lábával is kezdett eltűnedezni a Pietrosz hajlatában. Tudtam, hogy ha tovább időzök, a saját csapatomat váratom meg, és átkoztam magam, hogy miért nem kértem el a törpe vízművet a csúcson. Így Zoli cügölkölte hazáig, de nekem mennem kellett. Mikor 2 kilométernyi vágatás után én is a Pietrosz hajlatába értem, még visszaéztem a gerinccsapatra, Zoli akkor ért a többiekhez.

Többszörösen megállapítottam magamról, hogy a csúcstalálkozót nekem még gyakorolni kell, ha a nekem jutott felemelő érzés mellett másoknak nem akarok csalódást okozni, de inentől aztán hajrázhattam a saját csapatom után. Még egy jó kilométernyit kellett tepernem, mire nagyjából félúton beértem a csapat végét. Elég rendesen kifulladtam, így kissé lazítottam a tempón, de vitt a lendület. Időközben Bölöni Sanyi, Fazakas Feri és Fénya Józsi kamerástul megmászta a Pietroszt is, ráadásul hamarabb értek a terepjárókhöz, mint én, úgyhogy az edzetségemről ennyit. De ez cseppet sem zavart, a hegyek türelmes jószágok.

Az 1600 méternyi szintkülönbség hazafelé megint kupán vágott egy alapos migrénnel, így fejemet fogva teljes letargiában élveztem a „rémüldözős” utat lefelé: úgy voltam velem, hogy amíg szakadékba vagy folyóba nem potyogtunk, addig mindegy, milyen gyorsan, csak haladjunk hazafelé, hogy végre vízszintbe tehessem magamat. Szerencsére rövid pihenésre jutott időm a vacsora előtt, és ezalatt teljesen kiállt a fájás a fejből.

7. nap péntek

A Kárpát-koszorún túl – Tatár-hágó – vándorló hatalmak, maradó népek – Monarchia-kori katonai temető – a Prut folyó vízése – Bukovel síközpont – Trufanec vízés

Mivel a Fekete-Tisza forrásához vezető úton jelenleg csak az árvíz meg a medvék képesek eljárni, így csapatunk buszra ült, és kényelmes kirándulóként a Kárpátokon túlrá kalandozott. Az úton párban haladtunk a Fekete-Tiszával Körösmezőre, ahol egy 12. századi ortodox fatemplomot tekintettünk meg, miután áthintáztuk magunkat egy újabb asszonyváltató hídon a folyó túlszárjára. Egy hucul pásztor építtette a kegyhelyet, annak emlékére, hogy mire tavasszal megtalálta a novemberi ködben elvesztett birkáit, azok nemhogy megfagytak volna ezen a kőrísfás dombon, hanem még meg is szaporodtak, ami az itteni télben valóban csodaszámba ment. Sajnos a templom belsejébe nem jutottunk be, pedig Szent István királyunkat ábrázoló zászló is van benne, és az ikonosztázt is szívesen megnéztem volna.

Elbúcsúztunk a Tiszától és fölkanarodtunk a Tatár-hágóhoz. Kilátás helyett kirakodóvásár fogadott, amin nagyon meglepődtem (erdélyi utamon is elképedtem a Király-hágó látványán, én az Erdélyre rálátó első pillantást vártam, de rettenetes színű házakon és valami elképesztő kavalkádon esett hasra a tekintetem). Itt archaikusabb volt a helyzet: szörméket, nemezből készült tárgyakat, kitömött állatokat és népies emléktárgyakat árusítottak. Azért nem voltak humor híján a „népművészek”: nemez sisakot öltve mindjárt cárnak vagy bankigazgatónak tituláztatik a halandó, sőt az idény slágere: a tömör nemezből készült női mell kinézetű párna már kissé túlfacsart ízlésvilágot tükrözött. De legalább nem műanyag-áradaton legeltettem a szememet, és az összkép nem volt olyan riasztó.

Legtöbbünket nem is a vásárlás vonzott ide, hanem a hajdani Magyarország határa, így elindultunk a hágó tetejére (931 m) határkövet keresni. GPS szakértőink a gerincen keresték az utat, így magunknak kellett boldogulnunk. Hét éve már járt erre az egyesület több tagja, de azóta beépült a környék, a határköre éppen egy magánterületen leltünk rá: egyik oldalán lengyel, másik oldalán csehszlovák felségjellel. Közben szembe ötlött, hogy Ukrajna Ivano-Frankovszk megye határán állunk, mivel ezt egy szovjet hősi emlékmű méterű táblán még oroszul tudatták velünk. Volt itt már magyar-lengyel és (Lengyelország felosztásakor) magyar-orosz határ, aztán csehszlovák-lengyel, aztán megint magyar, majd szovjet végül ukrán belső határ. De ez a határ nem mozdult innen egy tapodtat se! És mindkét oldalán ugyanazok a népek élnek évezrede, ha ugyan el nem zavarták őket a hódítók. De mi gyorsan kívül kerültünk a magánterület határán, mielőtt valaki bennünket is elzavart volna.

Túlmentünk a Tatár-hágón, és a Prut (szintén többször vitatott határ)folyó völgyében folytattuk a kalandozást. Bár a hegyek keleti oldalán is hatalmak jöttek-mentek, a két határmenti kultúrában nem tapasztaltunk látható eltérést. A magashegyek közelsége azonos gazdálkodási és életformát alakított ki, és ki tudja, kik milyen szokásokkal menekültek melyik hatalom elől a határ egyik oldaláról a másikra vagy fordítva.

A határ után egy Osztrák-Magyar Monarchia-beli katonai temetőnél tettük tiszteletünket. A névtelen katonasírok egyikén-másikán magyar vagy osztrák nemzeti színű szalag volt átkötte. Még alig hagytuk el a Kárpát-medencét, máris olyan érzésem támadt, hogy ezek a katonák messze idegenben nyugszanak, és legalább valóban nyugszanak, mert egy emberibb időben katonai tiszteletadással temették el őket. (Ki gondolt volna akkor még a kommunizmus és a náciizmus embertelen módon elkapart sok millió áldozatára.)

Megemlékezés után továbbutaztunk a Prut völgyében egy csodálatos, hatalmas vízéshez. Sajnos itt már meglátszott, hogy turisztikai célpontra érkezünk: a Tatár-hágó kinézete a megtestesült tisztaság volt az itteni bővli-bazárhoz és tömeghez képest. Csak az a csodás zuhatag tudta feledtetni a látványt. Valamilyen fontos emberbe itt is belefutottunk, mert végig felszerelt testőrök vigyázták minden léptünket, és egy ukrán nemzeti viseletbe öltözött népitánc-együttes tagjai is fellépésre vártak egy nagyvendéglő előtt. Éhségemet egy szlovákul kért hot-doggal csilapítottam, megértették, mit akarok. Csak a hot dognak volt egészen más íze, mint megszoktam

(édesebb volt a kifli, káposztával és majonézzel ízesítették, de a virslije jó volt), de azért megettem – eddig még elkerült a hasmenés, hátha most ezt is összeszedem, legalább nem lógok ki a többiek közül. Végül néhány megkésített túratársat sikerült összeszednem a mindenféle nációból álló kavargó tömegben, és a buszhoz terelni őket.

Folytattuk utunkat a Kárpátokon túl, és az épülő Bukovel síközponthoz tartottunk. Az utak azon részét, amelyet nem az árvíz mosott el, az építkezésekhez járó nehézségek tették tönkre, így már megközelítettük a terepjárók haladási színvonalát. Gyönyörű, sípályákkal megtűzdelt hegyek közé hajtottunk, de a tájat nagyon elcsúfította a sok – néha elég ízléstelen – építkezés. Valóban hatalmas síközpont volt épülőben, ami Ukrajna terepviszonyait ismerve nem is csoda: a vízszintes nagy tajgán kívül csak a Krimben és itt vannak magas hegyek. Talán öt év múlva rendezettebb viszonyok között jobban érvényesül majd az épített környezet szépsége.

A pályák és a sífelvonók azonban már készen álltak. A 880 méter magas parkolóból gyalog mászhattunk, vagy a nyitott panorámalibegőn utazhattunk föl a sípálya 1130 méteres tetejére. A libegőt választottam. Mikor a kötélpálya vagy 20 méter magasan átsiklott egy alsó sífelvonó felett, akkor elgondolkodtam, hogy biztosan jól döntöttem-e, de onnan úgysem tudtam leszállni, így maradtam a fenekemen. A fenyvesben már fantasztikus érzés volt „repülni”, és lesni az alatt legelő teheneket. Ági még a tériszonyát is leküzdötte az élményért.

Néhány ukrán kisgyerek diadalmas „karova!” kiáltása és egy tehén – ennek örültek ennyire a srácok – mellett szálltunk ki a felvonóból, majd igazi magyar kirándulásra vettük a figurát, és beültünk a csúcson álló panoráma vendéglőbe inni-enni. Valamilyen nyelven sikerült sült krumpolit rendelnem (megértették, így azt is ettem), viszont a lakoma végén szükségünk lett volna az ukrán számok tudására, mert a pincér hölgy igen zagyván tudta csak összeszámolni, hogy ki mit kért. Végül azt hiszem, Tényi Gyuri szlovákul szót értett vele, vagy nem bajlódtunk, hanem összeadtuk a hrivnyáinkat és utána elszámoltunk magunk között.

Közben a szemközi panorámát csodáltuk. Meg voltam győződve arról, hogy a Hoverlát és a Pietroszt látom, bár csodálkoztam, hogy ilyen közel vannak. Miután ezt már majdnem mindenkivel megosztottam, Péter közölte, hogy tévedek, a Kárpát-gerinc az ellenkező (nyugati) irányban van. Jóllakás után átsétáltunk a sípálya hátsó oldalára, ahonnan valóban felködlött az igazi Hoverla és Pietrosz a láthatár szélén, jó messze tőlünk. (Még jó, hogy nem én voltam a túravezető, kelet felé Kamcsatkáig vihettem volna a csapatot!)

Miután síelő túratársaink is alaposan szemügyre vették a pályák adottságait, elindultunk lefelé – ki lábon, ki libegőn, amivel jött. Odalent még a síholmik szemrevételezése következett, aztán már erősen délutánba hajolva hazaindultunk a Kárpát-medencébe.

Utolsó állomásunk már „idehaza” a Trufanec vízesés volt a Tisza-völgyben. Kifelé már elhaladtunk mellette, most egy elé ácsolt hangulatos fahídról fényképezhattük a hegytetőről a Tiszába zúduló zuhatagot kedvünkre.

Kárpátokon túli kalandozásunk ezzel véget is ért.

8. nap szombat

Megjött az eső és a gerinc csapat – a Fehér és Fekete Tisza összefolyásánál (tszf. Magasság: 480 m) – bőrig ázott kirándulók – jubileumi díszvacSORA – „Hány az óra, Vekker úr?": a magyar idő – vándorénekesek és lakodalmások a rahói utcán.

9. nap vasárnap

Hazafelé – Huszt sokadszor – és most sem másztuk meg – szomorú az ének – fogyatkozó utasok – füstfelleg Budapesten.

Majer Zsuzsanna, MKE

fotók: Bölöni Sándor, Ghimessy Attila

Montenegro

Egy MKE-bázisú társaság július első hetében a 90 év után ismét függetlenné vált balkáni államot, Montenegrót kereste föl. Látni a nagy nemzetközi érdeklődést az ottani üdülés, illetve a megnyíló, főként idegenforgalmi fejlesztések iránt, még a nagy robamokkal járó áremelkedések előtt akartuk megtapasztalni a máris szép prospektusokban bemutatott szépségeket. Egyik fő célpontunk a 2000 fölötti hegyekben eredő, és lakatlan hegyvidéket Európa legmélyebb kanyonjában áttörő Tara folyó volt, hogy a víz szintjéről csodáljuk meg az ott nem fekete, hanem pompásan zöld hegyeket.

A rövidebb, de kacskaringósabb boszniai utat választottuk. Igazán jól lehetett haladni az Eszék után mind vadregényesebb folyóvölgyekben, így már délután Szarajevo közelébe értünk. Azt gondoltuk, hogy arrafelé is sok panzió, magánház fogja kínálni magát, de tévedtünk, viszont a bosnyák fővárosban egy vadonatúj, de igazán elfogadható árt kínáló szállodában töltöttük az éjszakát. A több évig tartó szerb ostrom nyomai mára szinte teljesen eltűntek, a bazárban, a vendéglőkben este keleti hangulat, ízek és illatok várták a népes közönséget, ennek jelentős része helybeli muzulmán volt. Mi végül abba a vendéglőbe tértünk be, amelynek vendéghívogatója egy szabadkai születésű, Oxfordban végzett, a világnyelveken is kitűnően beszélő cigány-magyar volt! Másnap vasárnap volt, ezért zárva volt a számunka oly tragikusan végződő világháborút elindító 1914. június 28-i merényletnek szentelt múzeum. A két háború közötti szerb uralom záródkhellyel próbálta tenni Princip merényletének színhelyét, de a mai bosnyák (muzulmán többségű) város lakói nagy nosztalgiával beszélnek az osztrák-magyar időről, Kállay Béni kormányzóságáról, amikor béke és virágzás köszöntött be e sok harcot látott vidéken. Szarajevót elhagyva beléptünk a „Boszniai Szerb Köztársaság” területére, de útlevél-ellenőrzés nem volt, még az egykori szerb főhadiszálláson, Paléban sem láttuk a vad harcosok nyomait. Innen a térkép és a valóság egymástól eltérő képet mutatott, de előbb váratlanul jó, majd váratlanul rossz minőségű hegyi utakon végül elértük a közelmúltban annyit szenvedett Gorazdet és a Drina völgyét. A montenegrói határ előtti húsz kilométer nemzetközi főút létére egy nyomvonalon kanyarog a meredek völgy fölött, de már épül az új, biztonságosnak ígérkező út. Scepan Polje határállomáson beléptünk az euro-övezetbe és kifizettük a nem túl magas úthasználati díjat. Innen egy hegyoldalba vágott keskeny út vezetett a mélyben zúgó Tara folyó fölött táborhelyünk, a Grab Camping felé. Egy leágazás a folyó felé – társaim egy része aggódott, hogy

visszafelé azon nem fog tudni felkapaszkodni a bérelt 9 személyes Ford Transit – és már megérkeztünk a vadonatúj, kényelmes, összkomfortos fürdőszobás faházakból álló kis telephez. Angolul jól beszélő fiatal lányok (egyikük konzervatóriumi hallgató) működtetik, a férfiak főznek és a vadvízi túrákat vezetik. Két éjszaka félpánzióval, egynapos vadvízi evezéssel, szinte érintetlen természeti környezetben, személyenként 96 €-ért - azt hiszem az Anitra utazási iroda ajánlata igazán versenyképes.

Már az este megcsodáltuk a sziklák között vadul zúgó és elképzelhetetlenül tiszta Tara folyót, másnap pedig neoprem ruhákba öltözve, mentőmellénnyel és bukósisakkal felfegyverkezve két terepjárón, a felfújásra váró tutajok társaságában nekivágtunk a vízitúrák kiinduló pontjához. Brstanovica és Scepan Polje között 15 km-en 22 II. és III. fokozatú zúgó, kis zuhatag teszi próbára a tutajozók bátorságát. Én a Sevylor márkájú kajakomban vágtam neki az útnak, onnan figyelve MKE-es társaimat és a többi tutajost a 16 fok körüli víz sziklái között manőverezni. Egy – rossz elhelyezkedésem miatti – borulást és evezőtörést leszámítva az ebédszünettel együtt jó három óra alatt tettem meg a távot, hála a sebes sodrású víznek. Az út második felére Galgóczi Csaba is bekezdkedett a kétszemélyes hajóba, ami ettől stabilabbá vált. Pár alkalommal meg kellett állni, hogy kiöntsük a becsapódó vizet, ilyenkor nosztalgiaival gondoltam az Amerikában kipróbált önkimerő kajakokra. Fázni azonban nem fáztunk, mert noha a víz hideg volt, a levegő meleg, a nap délben besütött a meredek falú kanyonba, és bizony alaposan húzni kellett a lapátokat is. Akár kishajóban, akár tízszemélyes tutajon tesszük meg az utat, ez a vadvízi evezés olyan élmény, amit minden sportembernek csak a legmelegebben tudok ajánlani. A célállomástól visszashállították a társaságot a Grab táborhelyre, ahol a folyóból frissen fogott, általunk kiválasztott pisztrángokból és más helyi ételekből készült hatalmas vacsora pótolta az evezésben jócskán leadott kalóriákat. Másnap a társaság összecsomagolt, míg G. Csabával még egyszer nekivágtunk a víziút alsó, izgalmasabb szakaszának. A megszerzett helyismeret birtokában most még simábban navigáltuk végig a zúgókat, Scepan Poljénél pedig már vártak barátaink, akiknek mégiscsak sikerült az autóval fölkapaszkodniuk a táborhelyre vezető, valóban meredek földúton.

Túránk további állomásai a következők voltak: a Piva folyó impozáns kanyonja, mögötte az 1975-ben épült nagy víztározó, Cetinje, a régi főváros a családi királyi palotával (50 € a belépő!), a Njegos dinasztia legkiemelkedőbb tagjának, II. Péternek (Peter Petrovic Njegos, 1813-1851) az 1800 m magas Lovcen tetején épült mauzóleuma, a cattarói öböl a magasból, majd annak körülau-

tózása, a zelenikai hangulatos, árnyas kemping annak magyar származású tulajdonosával, motoros hajózás az öbölben, megtekintve Kotort, az egykori Cattarot, fehér kő-palotával. Az öböl bejáratát őrzi a kis erőd-sziget, Mamula, vele szemben pedig a Horvátország által sikerrel megőrzött Prevlaka-félsziget, ahol meg lehet látogatni a Monarchia idején épült és a legutolsó délszláv háborúban is fontos szerepet játszott erődítményt, falán a Horthy admirális otrantói győzelmét hirdető horvát és magyar nyelvű emléktáblával. Egy ragusai (Dubrovnik) várfali séta és hangulatos vacsora után Montenegroba visszatérve utaslistát követeltek tőlünk, mivel ötnél többen ültünk a mikrobuszban, de anélkül is beengedtek, másnap azonban, amikor Mostar felé menet elhagytuk a kis hegyi országot, a határon reklamálták azt a bizonyos listát, és csak erélyes fellépésünk után – baksis lefizetése nélkül – hagyhattuk el az egyébként valóban vendégszerető és igen változatos országot. Mostar egy darab itt maradt Oszmán Birodalom, házacskaival, üzleteivel. A híres híd környékén hemzsegték a turisták, akik bámulták a némi pénzért a Neretva mélyébe ugró helybeli fiatalokat, a közelben pedig elborzadva láthatták a testvérháború romjait, a kiégett házakat és a közelmúltat idéző fényképeket. Minden bizonnyal sok szépet rejtő hegyek között kanyarogva, nagy fejlődést ígérő síközpontokat érintve léptünk be Horvátországba, ahonnan már kényelmes autópályán haladva értük el este a magyar határt.

Jeszenszky Géza, MKE Fotók: Galgóczi Csaba, Ágnes

Czárán Gyula emléke

Sétálunk Nagyváradon a Körös partján. Napfényes, meleg október van, igazi kirándulói idő, és turisták gyülekeznek, hogy megemlékezzenek arról az emberről, akit magukhoz hívtak a Bihari hegyek. Meghallotta a hívást, és mindent odahagyva elindult. Megnyíltak előtte a völgyek, föltárták titkukat a barlangok öblei, szirttetők és sasbércel mutatják meg fenséges magasságukat. Tudatlanul indult, de alázattal mindent megtanult, hogy utat vághasson a rengetegbe, hidat verhessen sebes sodrású hegyi patakokon, létrát ácsolhasson égig érő ormokra. Egyedül indult és nagy munkájában segítőtársakra lelt.

A titkokat úgy leste meg, hogy tisztelte a hegyek méltóságát. És amit fülébe súgtak a szelek és ellocsogtak a patakok, nem tartotta meg magának: Mindent megosztott velünk, mindent megmutatott nekünk. Emléktáblát már állítottunk nevének, most szobrának leplezésére készülünk. Kapaszkodók a feledékeny elmének, kései köszönet az úton járóktól. Lelke ma is a Bihart járja. Magukhoz hívták a hegyek.

Nagyvárad, 2008. október 18.

Majer Zsuzsanna, fotó: Kuntner Gábor

Czárán Gyula szobor mellett Fehér Katalin, MKE

Majer Zsuzsanna az egyesületünk szimbólumával